

Húszéves az Egyházi Könyvtárak Egyesülése

♦ Ásványi Iлона

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése – mely szakmai szervezetet éppen a Könyvtári Levelező/lap oldalairól ismerhette meg a könyvtáros szakma – húsz évvel ezelőtt, 1994-ben alakult.



Csurgó, 2005

Az 1990-es évek elején, először a Magyar Könyvtárosok Egyesületén (MKE) belül merült fel egy önálló egyházi könyvtári szekció létrehozásának gondolata, majd az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) egyházi könyvtárakért felelős munkatársa, *Szelestei Nagy László* javaslatára született meg egy munkaközösség ötlete. Az ötletből a pannonhalmi Főapátsági Könyvtár vezetője, *Bánhegyi Miksa*, *Szelestei Nagy László* és több elszánt egyházi könyvtárban dolgozó kolléga összefogásának jóvoltából konkrét terv lett. 1994. március 8-án, Kaloocsán, több mint húsz egyházi könyvtár képviselője elhatározta egy minden más szakmai szervezettől és felekezeti hovatartozástól független munkaközösség (Egyházi Könyvtárak Munkaközössége) létrehozását, melynek tagjai a magyarországi történelmi egyházi és felekezeti könyvtárak lehetnek. A munkaközösség

céljait a résztvevők a következőkben határozták meg: az egyházi könyvtárosok folyamatos kapcsolattartásának biztosítása, információk áramoltatása és évenkénti egy-két napos találkozások, szakmai konferenciák megszervezése.

Az alakuló ülés 1994. november 8-án, Budapesten, az OSZK-ban volt. Itt történt meg a szervezeti keretek kialakítása – a névadás, az első alapszabály megszövegezése, a tisztségviselők megválasztása – és a tevékenységi formák meghatározása. Az egyesület az Egyházi Könyvtárak Egyesülése nevet választotta. Az országos szervezet központja az OSZK lett. Szellemi központjává a legrégebbi magyarországi könyvtár, a pannonhalmi Főapátsági Könyvtár vált, ez a könyvtár finanszírozta évekig az egyesülés kiadásait és biztosította az ügyvitelt. A könyvtár vezetője lett az egyesület első elnöke is. Az egyesülésnek más hasonló szervezetekkel ellentétben nem könyvtárosok, hanem könyvtárak lettek a tagjai.

A következő közgyűlés 1995. november 7-én, ugyancsak Budapesten, az OSZK-ban ült össze. Ez a közgyűlés hagyta jóvá az elnök, a titkár és az elnökség által végső formába öntött alapszabályt. Határozatot hozott egy lehetőség szerint évenként megjelenő névtár, később tanulmányokkal, cikkekkel bővített évkönyv elkészítéséről. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülését 1995. december 19-én jegyezte be, vette nyilvántartásba a Fővárosi Bíróság.



Szeged, 2006

A hazánkat körülvevő „szocialista utódállamokban” sehol nincs az Egyházi Könyvtárak Egyesüléséhez hasonló szakmai összefogás, és más-más volt az adott országokban az egyházi-felekezeti könyvtárak XX. századi sorsa. Az ilyen típusú könyvtárakat a második világháborút követő időszakokban a környező országokban mindenhol államosították, egy sem maradt egyházi tulajdonban, és az állam által fizetett alkalmazottak gondozták – gondozzák ma is – a gyűjteményeket.

Az egyesülés kezdettől fogva kapcsolatban áll a „nyugati” szakmai (könyvtáros) szervezetekkel, a jelenleg is működő három közül az első kettővel: az Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Theologischer Bibliotheken (AKThB), a német katolikus teológiai könyvtárak munkaközössége, a Bibliothèques Européennes de Théologie (BETH), korábban Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie, a teológiai könyvtárak egyesülései nemzetközi tanácsa, és az American Theological Library Association (ATLA), az amerikai teológiai könyvtárak társasága (egyesülete).

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése az AKThB mintájára jött létre, de ökumenikus jelleggel. Magyarország uniós tagsága előtt kiemelt jelentőséggel bírt, hogy az Európai Unió által is elfogadott

BETH, mely az európai egyházi (felekezeti) könyvtárakat fogja össze ökumenikus jelleggel, kezdettől meghívta tagjai közé az Egyházi Könyvtárak Egyesülését. A megfigyelői státusz után 2002 óta az egyesülés rendes tagja a szervezetnek. A BETH 1996-ban és 2005-ben Magyarországon tartotta éves összejövetelét; 1996-ban Pannonhalmán, 2005-ben Debrecenben. Mindkét alkalommal több elnökségi tag jelen volt a rendezvényen. A külföldi találkozókra minden évben részt vesznek az egyesület képviselői. 2004-ben a tisztújító közgyűlés után az egyesület az ATLA-val is kereste az együttműködés lehetőségeit, ám a nagy távolság, illetve anyagi okok miatt a személyes kapcsolattartást nem tudta vállalni a társasággal.



Szombathely, 2007

Bár egy egyházinak mondott könyvtártípus az egyik legrégebbi könyvtárcsoport, Magyarországon az egyházi könyvtárak élete a XX. század elején mostoha sorsra jutott. Az 1950-es évektől kezdve az 1990-es évekig ezeknek a könyvtárak-

nak egy része megsemmisült, mások zárt könyvraktárakként tengődtek, legfeljebb korlátozottan nyilvános könyvtárként működtek. A rendszerváltozást követően az egyházi könyvtáraknak egy új korban, megváltozott körülmények, egyre korszerűbb, az 1950-től folyamatosan fejlődő, a (köz)művelődést szolgáló könyvtárak között kellett megtalálniuk helyüket, szerepüket, feladatukat.

Az 1994-ben megálmodott és 1995-ben létrehozott Egyházi Könyvtárak Egyesülésével az egyházi könyvtárak megvalósítottak egy olyan összefogást, melynek segítségével „visszaverekedték” magukat a magyar könyvtári hálózatba és megteremtették érdekképviselőiket. A muzeális gyűjteménnyel bíró, műemléki környezetben működő egyházi könyvtárak az 1990-es évektől már nemcsak a rájuk bízott szellemi kincsek őrzését, hanem gondozását és szolgáltatását is vállalták a modern technika és a korszerű tudomány eszközeivel.

Abban, hogy ezek az intézmények szemléletükben megújuljanak és lépést tudjanak tartani a XX–XXI. századi szakmai technikai kihívások és követelmények közepette, nagy szerepe volt az idén húszéves Egyházi Könyvtárak Egyesülésének.

Az egyesületnek napjainkban több mint hatvan magyarországi és határon túli magyar egyházi-felekezeti könyvtár a tagja. Az egyesülés ügyeit a tíztagú elnökség intézi, élén az elnökkel, akit három évre választ a közgyűlés. A katolikus és protestáns felekezetek felváltva adják az elnököt. Az elnök munkáját a titkár és a kamarás segíti, az elnökség és közgyűlés, vagyis az egyesület munkáját a felügyelőbizottság kíséri figyelemmel.

A közgyűlés évente ülésezik, más-más helyszínen, minden évben más-más könyvtár látja el a házigazda szerepét. Már az első „hivatalos” közgyűlésen (1996. október, Ráday Könyvtár) kialakult az idővel háromnapossá bővült éves összejövetel rendje: közgyűlés (elnöki, titkári beszámolóval, aktuális kérdések megvitatásával), előadás(ok), melyek később tematikus szakmai konferenciává „nőtték” ki magukat és egy második szakmai nappal bővültek, valamint szakmai kirándulás került a programba.



Gyulafehérvár, 2009

Az egyesület legfontosabb tevékenysége az elmúlt húsz évben az *érdekképviselő* megteremtése volt, mely a kapcsolatkeresésben, kapcsolatfelvételen és a *párbeszéd* megteremtésében valósult meg az *egyházi és állami fenntartók*, intézmények, szervezetek és az egyházi könyvtárak között. Szorgalmazta az *együtműködést* más könyvtári és egyéb *szakmai szervezetekkel*, intézményekkel, részt vett szakmai fórumok, kuratóriumok, csoportok, munkaközösségek, intézmények munkájában (MKE, Informatikai és Könyvtári Szövetség [IKSZ], Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete [MELTE], erdélyi

lyi Múzeum-Egyesület [sic!] [EME], Publika Magyar Könyvtári Kör, szakmai kerekasztal, Magyar Könyvtár-rostanárok Egyesülete, OSZK, MTA Könyvtár és Információs Központ [MTA KIK], Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap [NKA], MOKKA, MOKKA-R, könyvtári szakfelügyelet). Bekapcsolta az egyházi könyvtárakat különböző *országos programokba*, részt vállalt a magyar könyvtárügyet érintő és átalakító szakmai dokumentumok, projektek, jogszabályok, megszerkesztésében, véleményezésében, megvalósításában. Szerepe volt a XX– XXI. századi korszerű (egyházi) könyvtár megteremtésében: szakmai koncepció kialakításával, a humán erőforrás formálásával, információs technika alkalmazásának szorgalmazásával. Ennek érdekében szakmai napokat, konferenciákat, továbbképzéseket szervezett.



Székesfehérvár, 2010

1996 és 2001 között az éves találkozón még csak egy-két előadást hallhattak a résztvevők, 2001–2002-től a szakmai program egyre tudatosabban szervezte tematikus tudományos konferencia rangjára emelkedett. Az évek során – néhány kivételtől eltekintve – kialakult a konferenciák váltakozó tematikája is. Az egyik évben állományvédelemmel (a gyűjtemények gondozása, prevenció, egyedi és általános restaurálás, a gyűjtemények kultúrtörténeti értéke, általában a kultu-

rális örökség védelme), a másik évben a tudományos-technikai kihívásokkal (internetes segédletek a könyvtári munkában, régi gyűjtemények, állományok számítógépes feldolgozása, a régi és sok esetben holt anyag életre keltése, digitalizálás, adatbázis-építés, korszerű könyvtári szoftverek, az egyházi könyvtárak evangelizációs szerepe a XXI. században) kapcsolatos előadásokat hallgathatnak a résztvevők. Néhány cím ezek közül: 2001. Debrecen – *Az egyházi könyvtárak jelentősége a magyar művelődéstörténetben*. 2002. Pannonhalma – *Régi és új – Az egyházi könyvtárak szerepe és feladata az információs társadalomban*. 2003. Sárospatak – *Kulturális örökség védelme*. 2004. Kalocsa és Kecskemét – *Egyházi könyvtárak a változó hazai könyvtárügyben. Stratégia, cél, jövőkép, menedzsment*. 2005. Csurgó – *A tudás gyökere keserű, gyümölcse pedig gyönyörűséges (Apáczai Csere János). Iskolai és egyházi felsőoktatási könyvtárak régen és ma*. 2006. Szeged – *A jövő korszerű könyvtárai: modernizálás műemléki környezetben, könyvtárépítés, könyvtár-technológia*. 2007. Szombathely – *Műhelymunka egyházi könyvtárakban. Különleges gyűjteményeink megismertetésének lehetőségei a szakmai és a nagyközönséggel: Feltárás – népszerűsítés – kiadványok – előadások*. 2008. Eger – *A könyvtár és kiállítás – A könyvtár mint kiállítási helyszín, kiállítást befogadó és lebonyolító intézmény és 2008 a Biblia Éve*.

2005-től bővültek a konferenciák egy második szakmai nappal, melyen előadások, beszámolók hangzottak el az egyes könyvtárakban folyó kutató- és műhelymunkáról, valamint az egyházi könyvtá-

rakat érintő kérdésekről. 2005-ben az egyesületi munkacsoportok vezetői számoltak be a szakmai csoportok tevékenységéről, 2006-ban a konferenciához kapcsolódó szakmai napon a vallási és kulturális turizmus és ismeretterjesztés kapott kiemelt szerepet. 2007-ben a szakmai délelőtti címe *Kultúra – kultusz – hagyomány – őrzés* volt.

Az egyesület nemcsak az éves találkozókra, hanem év közben is rendezett „házi” konferenciákat, szakmai napokat, továbbképzéseket. 2005-ben a számítógépes katalogizálás, adabázis-építés ösztönzésére szoftverbemutatókat, valamint konferenciát *Állományvédelem a rendőr, a biztonságtechnikai szakember, a jogszabályalkotók, a restaurátor és a könyvtáros szemszögéből* címmel. 2006-ban *Az antikváriumok világa az antikvárius, a könyvgyűjtő és a könyvtáros szemével* és *Pályázatok a pályázató, a kuratóriumi tag (elbíráló) és a pályázató könyvtáros szemszögéből* címűt. 2007-ben szakmai

értekezletet tartott az egyesület a kulturális szakemberek szervezett továbbképzéséről és az egyházi könyvtárakban folyó szakfelügyeletről. Szakmai napot tartott *Esélyteremtés, esélyegyenlőség (műemléki) könyvtári környezetben – Akadálymentesítés – esélyteremtés a mozgáskorlátozott, a könyvtáros, a jogi szabályozó, a műemlékvédelmi szakember és az építész szemszögéből* témában, és kétszer kétnapos „régikönyves” és „digitalizálás” szakmai továbbképzést is szervezett „...holtig megőrzött tanulási vágy nélkül jó könyvtáros el sem képzelhető” (Dávid Antal) és *Digitalizálás – Miért? Mit? Hogyan? Mivel?* címmel. 2008-ban *A reneszánsz könyvkultúrája* és *Isten szava: a Biblia – szakmai nap a Biblia Éve alkalmából* címmel szervezett szakmai konferenciákat az egyesület.

2004 és 2007 között az egyesület tagkönyvtárai a 2004. évi közgyűlés után létrehozott munkacsoportokban, munkaközösségekben végezték a munkájukat.



Pécs, 2011



Veszprém, 2012

2005 januárjában találkozott először a PR-es, a szoftveres, a gyűjtőköri együttműködés megszervezésére indított folyóiratos, és a gyűjteményi könyvtárakat összefogó (digitalizálós) munkacsoport.

A PR munkacsoport „felelt” azért, hogy az egyesület egyre inkább jelen legyen a szakmai köztudatban. Ennek érdekében készült el évről évre az egyesület névtára, címtára, majd tanulmányokkal kiegészített évkönyve. A szakajtóban (Könyvtári Levelező/lap, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros) 1997-től, rendszeresen 2003-tól jelentek meg beszámolók az éves közgyűlésekről, az egyházi könyvtárak rendszerváltozás utáni történetéről, helyzetéről, céljáról, jövőképéről, állományvédelmi munkájáról, szakfelügyeletéről, számítástechnikai fejlettségéről stb. 2002-ben megszületett az egyházi könyvtárak levelezőlistája, 2003-ban pedig az egyesülés honlapja. 2004-ben indult útjára az *EKE Hírlevél*. 2010-re készült el az egyházi könyvtárak közös katalógusa és megújult honlapja-

portálja, az UNITAS. Az egyesület képviselői szívesen tartottak előadásokat az egyesületről, az egyházi könyvtárakról különböző szakmai rendezvényeken. 2005-ben a *Tradíció és világháló* című konferencián, melyet a Publika Magyar Könyvtári Kör rendezett, *Az egyházi könyvtárak és a digitalizálás* címmel, a *Múzeumi könyvtárosok második szakmai találkozásán* a Magyar Nemzeti Múzeum és a Xantus János Múzeum szervezésében az *Egyházi Könyvtárak Egyesüléséről* hangzott el előadás.

2008-ban, az *MKE Helyismereti Szervezete 15. Országos Konferenciáján* az egyházi könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben folyó helyismereti munkáról számoltunk be, az MTA Könyvtörténeti Munkabizottságának ülésén magyarországi egyházi könyvtárakban őrzött muzeális gyűjteményekről adtunk helyzetképet.

A szoftveres munkacsoport kísérelte figyelemmel, szorgalmazta, segítette a számítógépes katalógizálás elterjedését,

adatbázisok létrehozását, szoftverválasztást, a magyar könyvtárakban használt integrált rendszerek használatát, közös katalógus létrehozását, az egyházi könyvtárak részvételét közös katalógusokban. A folyóiratos munkacsoport – gyűjtőköri együttműködési célból – létrehozott egy, az egyesület megújított honlapján is elérhető, teológiai folyóiratokra vonatkozó lelőhelyjegyzék-adatbázist PELE néven (*PERiodikaLElőhely adatbázis* – <http://www.eke.hu/index.php/lymbus>). A gyűjteményi könyvtárakat összefogó (digitalizálás) munkacsoport kísérelte figyelemmel a digitalizálással kapcsolatos országos projekteket és az egyházi gyűjteményekben folyó digitalizálást.

Az egyházi könyvtárakban folyamatos feladat az állományvédelem. „Ad hoc” társulások, munkaközösségek, szakmai napok szervezésével, felmérésekkel, szakmai dokumentumok összeállításával, pályázatok szorgalmazásával fogták össze ezt a munkát. Az egyesület jelentős lobbitevékenységet folytatott annak érdekében, hogy az egyházi könyvtárak szakmai pályázatokon indulhassanak, és minél többen részt vehessenek ezeken. Tematikus szakmai anyagokkal készítette elő egyes pályázatok kiírását kifejezetten egyházi könyvtárak számára.

Az idővel több naposra bővült éves összejövetelek programjában szakmai látogatások és kirándulások is szerepelnek. Ezeken az adott város és környéke nevezetességeivel, a találkozót szervező felekezeti műemlékeivel, jelentős egyházi és világi gyűjteményekkel ismerkednek meg a résztvevők.

Az éves összejövetelektől függetlenül indította útjára az egyesülés a *Szomszédolás* című programsorozatot, mely so-

rán az egyházi könyvtárosok számára is „egzotikus” könyvtárakba látogathattak el az érdeklődők. Jártak a szentendrei Szerb Ortodox Egyházmegye Gyűjteményeiben és az Ars Alba Restaurátor Műhelyben, a Magyarországi Unitárius Egyház és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem könyvtárában, Budapesten. Az egyetlen magyarországi klasszikus barokk teremkönyvtárat, a Pálos Könyvtárat is meglátogatták a budapesti Központi Szeminárium épületében, valamint megtekintették a Képzőművészeti Egyetem Könyvtárát. Ez utóbbi kirándulás alkalmával megnézték az Operát is. Jártak az Országgyűlési Könyvtárban, és természetesen megnézték a Parlamentet. Szomszédoltak az MTA KIK Kézirattárban és Keleti Gyűjteményében, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban és a Ráday Könyvtárban is. A *Vendégünk* című programon az egyesület látta vendégül az MKE, az IKSZ és a Publika Magyar Könyvtári Kör vezetőit.



Pápa, 2013

Húsz év hosszú is, rövid is lehet. Egy ember életében hosszú idő, egy szervezet életében akár rövidnek is mondható. Bár olykor úgy érezzük, meglepően sokat tettünk, sokat elértünk ez alatt a húsz év alatt, máskor meg, hogy keveset, ha a tényeket nézzük, bátran elmondhatjuk: van mire visszatekintenünk, talán még ünnepeznünk is.

Köszönet érte mindazoknak, akik segítettek ebben. ■